

2811

11.11.2004.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

ΥΠΕΝΣΗ ΑΣΦΑΛ

Δ/ΝΣΗ ΔΙΩΣΗΣ

Δ/ΝΣΗ ΔΙΩΣΗΣ ΚΑΙ

Δ/ΝΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

Δ/ΝΣΗ: Μοναστηρίου

Τ.2310-388342-6

Θ.ΠΡΩΤ: 1

Смрт гардиста и
(само)убиство Војске

ЧИШЋЕЊЕ АРМИЈСКОГ ВРХА

100 динара

НИН

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

Βεβαιούται ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που τηρούνται στην Υπηρεσία
17-7-2004 συνελήφθη και την 18-7-2004 με την κατ'αυτού
συνοδεία απεστάλη αστυνομικών της Υπηρεσίας μας, ο
Μιленковић (επ) MILENKOVIC (ον) DEJAN του NENAD και
ΖΕΜΟΝ (επ) ZEMUN π.Γιουγκοσλαβίας, κάτοικος
στο 270 στο Πολύχρονο Χαλκιδικής και Παραλίας
Περί αλλοδαπών, και

ТАЈНИ БАГЗИЈЕВИ ДОКУМЕНТИ

ΑΡΙΘΜΟΣ 1185/2004

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΗΛ.

Του Συμβ.

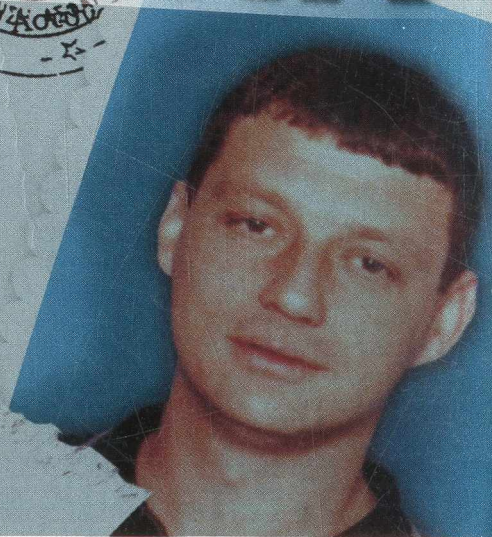
της

ΔΙΚΑΣΤΕΣ: Ιωάν

Βασίλειος Κανούτος

ПРЕТЊА

ИЗ СОЛУНА

www.nin.co.yu

ISSN 0027-6685

Austrija 2,18 € - Belgija 2,90 € - Crna Gora 1,70 € - Danska 24,00 DKK - Engleska 2,20 GBP - Federacija Bosne i Hercegovine 3,50K - Grčka
2,50 € - Holandija 2,90 € - Hrvatska 12 KN - Makedonija 100,00 DEN - Nemačka 2,60 € - Norveška 27,00 NOK -
Republika Srpska 3,50 KM - Slovenija 550 SIT - Švajcarska 5,00 CHF - Švedska 28,00 SEK

Габријел Гарсија Маркес
Сећање на моје
тужне курве

У Трстенику је 5. и 6. новембра одржан традиционални, 21. скуп посвећен савременој српској прози. Прво вече увек је посвећено једном истакнутом писцу, а сутрадан је „округли сто“ о неком занимљивом проблему савремене литературе. О књижевном делу Горана Петровића, коме је ове године свечаност посвећена, говорили су књижевни критичари Васа Павковић, Михајло Пантић и Александар Јерков (из чијег текста објављујемо изводе), а прозне одломке читао је глумац Момир Брадић. Аутор је на крају публици понудио прегршт слика из породичног албума преточених у кратке, убедљиве записе. У холу библиотеке Драгана Типсаревић, управник библиотеке

„Стефан Првовенчани“ из Краљева, приредила је врло лепу изложбу посвећену опусу Горана Петровића, па је укупан утисак био ове године посебно повољан, што показује и изузетна посећеност овог програма. Наредног дана говорило се о српским песницима као приповедачима, а на „округлом столу“ излагања су имали Марко Недић, Мирослав Егерић, Милош Петровић, Милосав Ђалић, Чedomир Мирковић, Петар Пајић, Милентије Ђорђевић, Гојко Божовић, Милета Аћимовић Ивков, Александар Јерков и Михајло Пантић, а још неки позвани учесници ће приложити своје радове за зборник који излази наредне године.

КЊИЖЕВНИ ПОРТРЕТ ГОРАНА ПЕТРОВИЋА

Име уметничке истине

Хтео бих да кажем зашто од неког бесловесног славлја и буке који никакве везе са скупом посвећеним српској књижевности и Горану Петровићу немају, чини се да испод сале у којој се то вече одржава пирују демони, ударају у таламбасе, цијучу и свирају у зурле као да славе пропаст разума. Какадомонијум примитивизма и бестидности оличава све оно најгоре што у Србији постоји. Та страна нашег постојања припада истој врсти ствари за коју је велики писац једном рекао да то људски ум не може да разуме. Друга страна нашег постојања оличена је у врлини којом српска култура уздиже оно најбоље што је стваралачки дух могао да произведе. На тој бољој страни живота посебно високо стоји српска књижевност, најразвијенији део српске културе.

Србија је увек стајала пред тешким изборима, од којих је зависила укупна њена судбина. Такав је и избор између примитивног и културног, између бруталног и деликатног, између простачког испољавања и уметничког изражавања, између унижења и уздицања у свему што човек чини, између свега чиме се човек одликује или ниподаштава. Није то мањи избор но живети у снази своје истине или наносити безразложну смрт, тек да подсетимо на корене суноврата. Избор је тежак јер је ниског примамљива а зло опушта и уједињује ниске душе, али има људи који и у најтежим приликама успевају да снагом поезије срца насупрот свакој беди прилика – да овако искористи-

Горан Петровић је наследник Андрића и Црњанског из прве половине века, Киша и Пекића из друге, Павића поткрај тог столећа

СЛОБОДАН ПОТИЋ

мантичног бића које још слуги да постоји простор за чисту љубав, а Ближњи већ леже на срцу свакоме ко снеса о спасењу и блискости. Без књига Горана Петровића више се не може замишлити српска књижевност, врлина његове прозе сада је мерило и онај белег негде у висини спрам којег се мери шта је изврсно, а шта недорасло највишим уметничким мерилима.

Лепо је и што смо после толико времена уз Горана поново на истој вечери Васа Павковић, Михајло Пантић и ја. Интродукцију понудио је Васа, лаудацију, како сам рече, Михајло. Од лепих речи и ваљаних мисли су скројене, па нека ми буде допуштено да дometнем понеку реч о томе. Зашто о којем увек вреди мислити и о којем ко

мо речи једног чувеног филозофа – увере највећи број бољих људских створења за коју се страну ваља определити. У последњих десет година нико то боље и снажније није учинио од Горана Петровића и већ сада је време да му читаоци и српска култура изразе своју захвалност.

Горан Петровић је наследник Андрића и Црњанског из прве половине века, Киша и Пекића из друге, Павића поткрај тог столећа. Има оних који се љуте када се овако одрешито каже шта је ту било најбоље и шта је обележило епоху, али то треба знати ма колико овде било места и за друге, од Исидоре до Тишме, од Винавера до Јовице Аћина. Данас је Опсада Цркве светог Спаса у рукама сваког бољег читаоца наднег над сјај и беду наше историје, Ситничарница „Код срећне руке“ у души сваког ро-

не проговори исто му је, како стоји негде у Библији, као да није ништа ни говорио. Зато бих, у толико речи и израза колико овде може да стане, хтео да кажем Зашто.

Пре свега, све је ово зато јер је Горан Петровић данас најбољи стилист српске прозе. Језик се у свему што га добрим чини отргао од свих обичних правила – па је то чак збунило и оног стручњака који се стално бави језичким недоумицама – и постао сила сам по себи. То није само зато што Горан налази и оне речи за које мало ко зна шта значе, ако су лепе и добро му користе, или измисли понеки облик какав се ретко или никада не среће. То није само зато што уме да их сплете и повеже тако да једна без друге не могу и не смеју. То је и зато јер право, изворно надахнуће налази свој језик и стил и сваки је заиста велики

писац умео да у језику остави печат те величине. Не само што се од многих Горанових реченица и страница одмах може начинити песма, већ је у самом језгру његовог приповедања нешто песничко као такво. Ту су свака реч и израз нужни, гоњени неком дубљом силом, са једне стране спрегнути са самом истином, која везује и опомиње, а са друге развезани суштом маштом, која ослобађа и подстиче.

А ту, управо ту где истина и машта свету признају да постоји и човеку допуштају да буде више од онога што се у свету мора бити, ту је Горан Петровић нашао праву меру ствари. Између истине и обмане, између заноса и подсећања, Горан Петровић је направио тачно ону равнотежу која дозвољава да оно што је историја, или наше сопствено искуство, делује као да тако може бити само у књижевности, а оно што је само књижевно и измаштано, делује као да се нама самимма већ догодило. Неприкосновено, као истина, а непобитно, као машта, његово приповедање јаче је од саме стварности.

Ко мисли да сам овде претерао, одмах ћу га разуверити. Не само зато што су Гете и Достојевски, уз многе друге, показивали да уметност претходи стварности, а не обратно, стварајући претпоставке за онај обрт

у којем је Ниче узвикнуо да је уметност, а не стварност истина. Стварност, каже та претпоставка о естетичком приоритету, опонаша уметност. То заправо значи да нас уметност учи да видимо и уживамо, она обликује и кротити наша чула, па тако да бисмо уопште видели и доживели стварност, да бисмо упознали сами себе у својим најбољим моћима, ту способност омогућују снага уметничког обликовања и представљања.

Но могуће је и да се оде корак даље. Управо један такав пут описивао је Данило Киш говорећи о „уделу Бога“, тј. оним ситуацијама када је он нешто измишљао у својој прози, а затим се показивало да то што је он створио, заправо већ постоји. Снага стваралачког ума тако показује да се и сама стварност може измислити. Горан Петровић присиљава стварност на уметничку истину. Не само тиме што је тако измењао оно што је из других књига и његове главе са документима и историјским сведочанствима да када човек највише мисли да је нешто измишљотина, то је историјска истина или лично искуство, а када је уверен да је то морало баш тако бити, то је само игра стваралачке маште. Више од тога, Горан је дотакао онај онтолошки хоризонт на којем све што се каже мора бити сама истина.

Ево примера. Има један лик у његовој *Ситничарници*, Покимица, који ради за службу безбедности и прати писце, али није обична полицијска уштва већ лик распет између подлости и жеље, између људскости и зла. Није то све о њему, као што обично о таквим ликовима увек има више да се каже, али његова судбина је симптом читаве једне епохе у којој, нажалост, још увек живимо. Покимица није лик обликован по некој стварној личности, он је управо симптом читаве епохе. Па ипак, када је једном обликован, са таквом снагом да нам нешто говори о свету и времену у којем живимо, он се гоњен овом вишом истином уметности морао и појавити.

И појавио се. Као уредник „Просвете“ пре много година одлазио сам на Копитареву градину код Владимира Дедијера и у пријатном амбијенту разговарао о историји и књижевности, и неким пројектима. Али по објављивању *Ситничарнице*, ето ме на улазу у зграду прекопута, у којој живи једна пријатељица, ћерка познатог глумца, и како никада не знам бројеве станова, док тражим по интерфону, искрсава име Покимица. Тачно наспрам Дедијера, који је увек био под будном присмотром, ето једног Покимице.

Пука случајност, наравно, мали

Сасвим случајан избор фотографија

Горан Петровић

Година прва. Рекло би се да имам око шест месеци. Налазим се на отоману, у не баш приличној, голишавој пози, онако како се сликају бебе. Кажипрстом нешто чепркам по једној од оних, некада веома популарних, серијски израђиваних зидних таписерија, са такозваним шумским мотивима. Тик поред јелена, извезеног са десне стране, успео сам да из потке извучем кончић. Делујем поносно. Веома поносно... Чак бих додао да мислим како тако поносно нисам изгледао никада после овог великог подухвата.

Година друга. Сада већ седим, сред оног истог отомана. На зидној таписерији, поред јелена, извезеног са десне стране, приметна је рупица величине ондашње петобанке. По изразу лица рекло би се да нисам баш задовољан. Толико сам труда уложио да на таписерији направим рупицу, а иза ње ме чека - зид. Ипак, почео сам да чепркам и по малтеру. Можда је то чепркање кажипрстом, та жеља да се сазна шта је иза зида, својствена сваком детету, а можда је то и нека наследна особина. Како год, био сам веома срећан када сам поред кревета наше кћери, после више од четврт века, затекао поцепан тапет и рупицу у малтеру. Сада преовлађују тапети, а не таписерије са наивним мотивима. Међутим, рупица је била иста, ако не и већа. Шта је иза зида? Данима и месецима пратио сам „радове“ наше кћери, заједно са женом процењујући колико је милиметара одмакла.

Година трећа. Ја, лично, поред окићене јелке, у загрљају Деда Мраза. Већ сам почео да подозревам да је Деда Мраз заправо чика Рачић, глумац градског позоришта, татин пријатељ. Видео сам га без беле браде, напудерисаног лица, малчице „накићеног“ и уморног, па од тада сумњам није ли све ово нека велика подвала. Опет, није да нисам расположен, знам да ће на породичну прославу Нове године доћи риђокоси ујак Раде, а он ме најбоље баца увис, како се то каже „под плафон“. Шта ли би тек било да собе немају таванице? (...)

Година седма. Мајка се очигледно брижно постарала за беспрекорну фризуру, за белу кошуљу... Али, ја сам на тој фото-

графији, снимљеној поводом поласка у први разред, на тој фотографији са картом државе у позадини, картом државе која сада не постоји, на тој фотографији где је и карта на којој је неко претерано помно заокружио Краљево, ја сам на тој фотографији - видно уплашен... Испред мене је отворена књига, вероватно буквар. По ондашњем обичају - десном руком држим оловку. Тачније речено, стежем оловку тако снажно, толико грчевито, да су ми чланци прстију побелели... Да, толико сам уплашен, те се чини да бих пао под сто, ако се не бих држао за ту оловку... И сада би се могло рећи исто. Карте иза леђа се мењају, скупљају, неко нешто с времена на време претерано ревносно заокружује, а ја бих пао од страха да се повремено не држим за оловку. (...)

Година осамнаеста. Сличица за личну карту. Превише строга. Фотографије за исправе подразумевају озбиљност. И поред тога што је држава, која те лагано заводи у своја документа, сасвим неозбиљна. Али, то се открива тек доцније, када је касно, када нема повратка... Пре свега тога - мајстор, чини ми се Чорбић, иза твојих леђа развија платно тегет боје, које је одличан контраст лицу, а и сакрива сав онај крш у његовој радњи. Па Чорбић, на нарочит, „уметнички“ начин, распоређује наборе позадине. Платно је пуно прашине и гледано према сунцу у ваздуху се облачају сићушне трине. Затим ти говори да се исправиш. Ти гледаш уокло, гледаш све те узорке фотографија из зидовима, туђе фотографије за пасоше, туђе фотографије из војске, туђе фотографије са венчања, туђе фотографије за надгробне споменике, гледаш све те призоре из живота и постаје ти јасно да се све то и од тебе очекује... Овим или неким другим редом. „Притвори усне, гледај у апарат!“ наређује мајстор Чорбић. И ти пристајеш и на то. Притвараш усне, гледаш у апарат, лепо видиш како се завесица унутра, завесица црне коморе, начас отвара, па нагло затвара. Све ово прати један одсечан шкљоцај и задовољно цоктање мајстор Чорбића. Следећег дана, док ти предаје ковертић са пет фотографија за прву личну карту, мајстор и даље задовољно цокће. Гледа те, као да те мерка, као да размишља: колико ће убудуће имати посла са тобом, као да хоће да каже да си тек почео. Ипак, уручујући сличице за прву личну карту, мајстор Чорбић изговара само једно театарално: „Че-сти-там!“ „Нема на чему?“ одговараш, ако се сетиш, ако ниси превише збуњен. (...)

(Одломци из текста „Албум прилога за портрет“ читаног у Трстенику 5. новембра 2004.)

симпатични куриозитет, па се и породици која ту станује одмах извињавам што сам поменуо њихово име да слику о снази уметности дочарам једним примером као да цитирам стварност. На томе би, том осмеху на улазу све и остало да једне друге вечери, исте недеље, нисам у Улици браће Барух пипао по интерфону на улазу у којем живе Милорад Павић и моја пријатељица још из студентских дана Јасмина Михајловић. На истом улазу је још једна пријатељица, баш из времена када сам био у „Просвети“, сјајан преводилац. Те вечери угледао сам да и на овом интерфону пише Покимица. Тамо где је провокативан писац, нарочито неко у чијем делу се може наћи и лик Тита или титоизма, ето увек неког Покимице. Или ме то када читам *Ситничарницу* по Београду прате и ликови из прозе Горана Петровића, као што се у њој они који читају исту књигу сусрећу у једином свету који је вредан целине људског постојања?

Када пише Горан Петровић, стварност се увија и прати његову прозу, прилагођавају се сам свет и истина човековог постојања снази уметничке замисли, јер је у самом срцу књижевног стварања, оно што га покреће и даје му снагу, истина уметности. Истина уметности је истина човековог бића као таквог, и то је она мисао која се може пратити од Платона и Аристотела, или Августина и Томе Аквинског, до Ничеа и Хајдегера. То је оно унутрашње спољашњег, како би рекао Фуко, или име истине, што бих радо додао Делезу. Ту би се у парадоксу срели Витгенштајн, у једначењу етике и естетике, и Дерида, у расколу језика и бића, два највећа подстицаја мишљењу у прошлом веку.

Не само што се у прози Горана Петровића не може променити ниједна реч, јер она долази на своје место снагом онтичке жудње да свет његовог дела буде управо такав какав јесте, мора да буде, и једино сме да буде. Читање књижевних дела Горана Петровића зато не доноси само естетско задовољство, већ и то од савременог човека скривено осећање да нешто на овом свету мора да буде по законима једне боље, узвишене нужности којој се кроз векове и епохе дају различита имена, а у којој истина, доброта и лепота штите крхку човекову егзистенцију од сваковрсних зала што на њу ударају одузимајући оно најбоље без чега живот не би био много више на развојни пут неке бесмислено увећане амебе.

Проза Горана Петровића боља је од живота, нарочито наших, овде у српском какадemonијуму. У њој он приповедање оног лика, који за себе каже „моје име је мало“ па на бол постојања привија причу, блажи и лечи од постојања. Бити књижевни критичар има толико животних недостатака колико се не да написати, али иако је критичарево име још мање, има и он једну привилегију. Привилегија његовог постојања је то што може да каже Зашто.

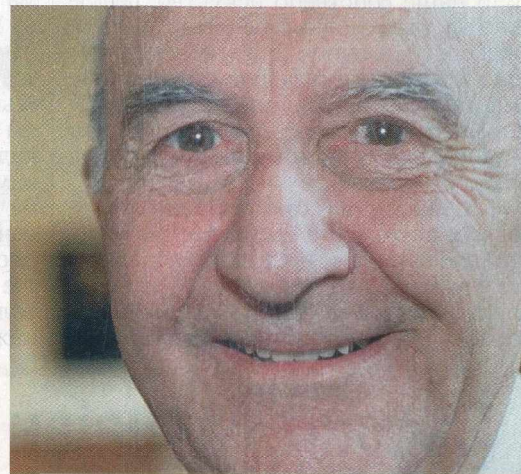
■ АЛЕКСАНДАР ЈЕРКОВ

Да нису искрсле неочекиване перипетије око регулисања ауторског права за објављивање романа Ранка Маринковића „Киклоп“, данас бисмо у овој серији представљали ту књигу, као шесту у НИН-овој колекцији најбољих. Одмах иза ње налази се изврсни роман Александра Тишме „Употреба човека“. Његов приређивач и писац говора, из којег доносимо уводни део, је Гојко Божовић

„УПОТРЕБА ЧОВЕКА“, СЕДМА КЊИГА НИН-ОВЕ ЕДИЦИЈЕ „ДЕСЕТ НАЈБОЉИХ“

Драма без катарзе

Као један од најважнијих писаца српске књижевности 20. века и писац европског гласа, Александар Тишма је прозрео своје време. У „Употреби човека“ обликује узбудљиву слику оба тоталитаризма минулог века

То је живот: низ невоља, међу којима човек и не опажа интервале спокојства“, каже Александар Тишма у причи „Лаж“ из књиге *Искушења љубави*. Од таквог осећања живота и света Тишма је направио велику тему своје књижевности, разгранат опус у који су уплетени мали светови људске свакодневице и велики, историјски хоризонти догађаја.

И мали светови и велики догађаји мењају људски живот: неки споро и потмуло, тако да човек дуго не зна шта му се догађа, неки сурово и у једном тренутку, тако да човекова спремност на предстојеће остаје слаба и недовољна. О томе пише Тишма, истински познавалац људске психологије и приповедач који је простор своје приче населио драмом човекове унутрашњости. Тишма је писање доживљавао као повест те драме. У његовим приповеткама и романима испричана је велика прича о патњи без милости, о насиљу и кривици, о љубави која потања у неиспуњености или у процепу свакидашњице, о логорима и о згаштавању хуманистичког концепта историје.

У просторном смислу његов свет није велики. То је, по правилу, свет панонског басена у свом модерном добу, јер Тишма, као писац укоренен у свакодневици, никада не одлази у давну историју. Своје теме он препознаје у свом времену, своје јунаке у људима лишеним изузетности. „Пишем о малом свету зато што ми се чини да живим у малом свету и што

ме то дира, копка. Друга је ствар ако су и људи мога света мали, то јест ниски, ништавни. Не знам је ли тако. Ако јесте, онда сам и ја мали, ништаван писац, јер друкчије људе не могу да појмим. Но ако то нису мали, него само потиснути, поражени људи, ствар стоји друкчије. Немам никакве потребе да пишем о победницима; мислим да је свака победа лажна. Само је пораз истинит, јер је живот у крајној консеквенцији увек пораз, уколико није од почетка до краја обмана. А мене обмане не придобијају“, тако у једном интервјуу из времена писања романа *Употреба човека* говори Тишма.

Али у изабраној ограниčenости свога света писац препознаје дубину поспрућа које је парадигматично. Оно открива свет у коме смо пали сви ми. Тишма је, дакле, проговорио језиком у коме није било затворених локалних видика, али је зато у њему било слуха за сензибилитет модерног европског човека који је стару тему рвања са анђелом заменио рвањем са анђелом историје и са неизбројивим сопственим демонима.

Можда је роман *Употреба човека* највеће пишчево одступање од просторне усредсређености своје прозе. Нови Сад и панонски басен остају, наравно, просторна окосница приповедања, сабирно место са којим ће, пре или после, бити доведени у везу кључни јунаци овог романа. Али роман у себе укључује – услед логике историзоване радње обележене метежним